

СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

SUBJECTS OF INTERNATIONAL COOPERATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Галаган С.О.

кандидат юридичних наук

У статті здійснено комплексне дослідження системи основних суб'єктів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні та визначено їх правовий статус з урахуванням сучасних умов функціонування кримінальної юстиції України. Обґрунтовано, що ефективність міжнародної взаємодії у сфері кримінального судочинства значною мірою залежить від чіткого розмежування повноважень між суб'єктами, задіяними у виконанні міжнародних зобов'язань держави. На цій підставі розроблено науково виважену класифікацію суб'єктів міжнародного співробітництва за рівнями компетенції та характером участі у відповідних правовідносинах, що охоплює макро-, мезорівень і мікрорівень. До макрорівня віднесено стратегічних суб'єктів, зокрема Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Міністерство закордонних справ України та дипломатичні представництва, які формують загальні політико-правові засади міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

У межах мезорівня виокремлено спеціалізовані центральні та компетентні органи, серед яких Міністерство юстиції України, Офіс Генерального прокурора, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Служба безпеки України та Національна поліція України, що безпосередньо забезпечують реалізацію форм міжнародного співробітництва, таких як міжнародна правова допомога, екстрадиція, передача кримінального переслідування та виконання міжнародних процесуальних доручень. Мікрорівень представлений безпосередніми виконавцями – слідчими, прокурорами, детективами, дізнавачами та експертами, які здійснюють окремі процесуальні дії у відповідь на міжнародні запити або в межах спільних слідчих груп. Автором пропонується також і додаткова класифікація суб'єктів міжнародного співробітництва за критерієм функціонального навантаження, відповідно до якої виокремлюються ініціатори співробітництва, посередники та безпосередні виконавці міжнародних процесуальних дій.

Ключові слова: суб'єкти, співробітництво, провадження, класифікація, рівні, компетенція, органи, виконавці, посередники, координація, інструкція.

The article provides a comprehensive study of the system of key subjects of international cooperation in criminal proceedings and defines their legal status, taking into account the current conditions of functioning of the criminal justice system of Ukraine. It is substantiated that the effectiveness of international interaction in the field of criminal justice largely depends on a clear delineation of powers among the subjects involved in the fulfillment of the state's international obligations. On this basis, a scientifically grounded classification of the subjects of international cooperation is developed according to levels of competence and the nature of participation in the relevant legal relations, covering the macro, meso, and micro levels. The macro level includes strategic actors, in particular the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, and diplomatic missions, which shape the general political and legal foundations of international cooperation in criminal proceedings.

Within the meso level, specialized central and competent authorities are identified, including the Ministry of Justice of Ukraine, the Office of the Prosecutor General, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the State Bureau of Investigation, the Security Service of Ukraine, and the National Police of Ukraine, which directly ensure the implementation of forms of international cooperation such as international legal assistance, extradition, transfer of criminal prosecution, and execution of international procedural requests. The micro level is represented by direct executors—investigators, prosecutors, detectives, inquiry officers, and experts—who carry out specific procedural actions in response to international requests or within the framework of joint investigation teams. The author also proposes an additional classification of subjects of international cooperation based on the criterion of functional workload, according to which initiators of cooperation, intermediaries, and direct executors of international procedural actions are distinguished.

Key words: subjects, cooperation, proceedings, classification, levels, competence, authorities, executors, intermediaries, coordination, instruction.

Постановка проблеми. Сучасні виклики, пов'язані зі зростанням транснаціональної злочинності, вимагають ефективного функціонування системи міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. Водночас успішність такої взаємодії значною мірою залежить від чіткого визначення кола суб'єктів, їхніх повноважень та механізмів координації між ними. Попри наявність міжнародних договорів і внутрішніх нормативних актів, у правових системах різних держав залишаються невирішені питання щодо розмежування компетенції між правоохоронними органами, судами, центральними органами та міжнародними інституціями. Недостатня систематизація та узгодженість ролей суб'єктів міжнародного співробітництва часто призводить до затримок у виконанні запитів, дублювання функцій та правової невизначеності. Це створює перешкоди для оперативного обміну інформацією, проведення спільних слідчих дій і забезпечення належної реалізації міжнародних зобов'язань держави. Отже, існує потреба у ґрунтовному дослідженні правового статусу, функцій та взаємодії суб'єктів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні з метою підвищення ефективності цієї сфери та приведення її у відповідність до сучасних міжнародних стандартів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблематика визначення кола суб'єктів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, їх правового статусу та обсягу повноважень знайшла відображення у працях О. М. Бандурки, І. В. Гловюк, О. В. Капліної, Н. І. Кучинської, А. А. Ткачука, Р. В. Вереша, С. С. Шелеста та інших науковців. У зазначених дослідженнях акцентується увага на значенні чіткого нормативного розмежування функцій між суб'єктами міжнародної взаємодії для забезпечення узгодженості дій правоохоронних і судових органів, належного виконання міжнародних зобов'язань держави та підвищення ефективності кримінального провадження з іноземним елементом. Водночас аналіз наукового доробку свідчить, що наявні напрацювання мають фрагментарний характер і не формують цілісного підходу до систематизації суб'єктів міжнародного співробітництва та механізмів їх взаємодії, що зумовлює потребу подальшого комплексного наукового дослідження цієї проблематики.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні в сучасних умовах набуло нового змісту – від епізодичних звернень за правовою допомогою до системної взаємодії між державами

на основі міжнародних договорів, конвенцій і двосторонніх угод. При цьому держава зберігає головну роль у забезпеченні верховенства права, оскільки міжнародне співробітництво поєднує внутрішньодержавні механізми кримінального процесу з міжнародними інструментами правової взаємодії. Жодна країна не може ефективно боротися зі злочинністю без співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями. У зв'язку з чим, діяльність органів, уповноважених у сфері міжнародного співробітництва, повинна бути чітко врегульована законом і здійснюватися під належним контролем [3, с. 83].

Специфіка суб'єктів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні полягає в тому, що вони поєднують національний рівень здійснення кримінальної юстиції з виконанням міжнародних зобов'язань України. До їхніх завдань належить не лише проведення процесуальних дій, а й координація обміну інформацією, взаємодія з міжнародними організаціями, виконання рішень іноземних судів і міжнародних установ. У зв'язку з чим, згідно з другим класифікатором, усіх суб'єктів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні можна поділити на кілька рівнів:

загальний (макростратегічний рівень) – органи, що формують державну політику у сфері міжнародного співробітництва (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, МВС України, Міністерство закордонних справ України);

спеціалізований (оперативний рівень) – уповноважені центральні органи (Міністерство юстиції України, Офіс Генерального прокурора), а також компетентні органи досудового розслідування, прокуратури та суди;

міжнародний – міжнародні інституції, з якими Україна співпрацює (Інтерпол, Європол, Євроюст, МКС та ін.).

Розкриваючи повноваження суб'єктів *макростратегічного* рівня у сфері міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, насамперед варто відзначити Президента України. Відповідно до ст. 106 Конституції України він забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; звертається до народу та Верховної Ради України з посланнями щодо внутрішнього і зовнішнього становища держави; представляє Україну в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю, веде переговори та укладає міжнародні договори, що можуть містити положення у сфері надання міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях. Президент приймає рішення про визнання іноземних держав, признає і звільняє глав дипломатичних представництв України, а також приймає вірчі та відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав, що безпосередньо впливає на міжнародну взаємодію у сфері кримінальної юстиції. Укази і розпорядження Президента, видані на виконання Конституції і законів України, є обов'язковими до виконання на всій території держави та можуть визначати додаткові аспекти міжнародної взаємодії у кримінальному процесі [5].

Окрему увагу серед загальних суб'єктів міжнародного співробітництва варто приділити Раді національної безпеки і оборони України (РНБО), яку очолює Президент України (координаційний орган з питань національної безпеки та оборони) [16]. Її важливим інструментом діяльності стали санкційні механізми, які застосовуються щодо юридичних і фізичних осіб, діяльність яких становить загрозу національній безпеці України. Це може бути заборона в'їзду на територію України, блокування активів, припинення економічних та фінансових операцій. Окремо слід відзначити практику запровадження санкцій проти так званих «ворів у законі» та кримінальних авторитетів, що є складовою міжнародної боротьби з організованою злочинністю. Ухвалені РНБО рішення, введені в дію указами Президента України, не лише впливають на внутріш-

ній правопорядок, а й стають важливим сигналом міжнародним партнерам про готовність України до спільних дій у протидії транснаціональним злочинним угрупованням.

Окремо слід виділити контрольну функцію парламенту, яка проявляється у здійсненні нагляду за реалізацією міжнародних договорів у кримінально-процесуальній сфері та виконанням Україною міжнародних зобов'язань. З цієї метою в структурі Верховної Ради України діють профільні комітети, зокрема Комітет з питань забезпечення правоохоронної діяльності та Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, які розглядають законопроекти й аналізують питання імплементації міжнародних угод. Саме їхня діяльність забезпечує поєднання законотворчої та контрольної складової, що дозволяє формувати ефективну систему парламентського нагляду за дотриманням міжнародних стандартів кримінального процесу [4].

Що ж стосується Кабінету Міністрів України, то він є вищим органом у системі органів виконавчої влади, відповідальним перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольним і підзвітним парламенту, та діє на підставі Конституції і законів України, актів Президента, а також постанов Верховної Ради України [7]. Його провідною функцією є забезпечення реалізації державної політики у всіх сферах суспільного життя, зокрема й щодо міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. У цьому контексті до основних повноважень Кабінету Міністрів України належать: організація виконання міжнародних договорів України у сфері кримінального правосуддя; забезпечення належної взаємодії між центральними органами виконавчої влади у процесі міжнародного співробітництва; координація діяльності Міністерства юстиції, МВС України, Служби безпеки України, Офісу Генерального прокурора й інших органів, які є безпосередніми суб'єктами міжнародного співробітництва. Уряд визначає порядок і механізми реалізації міжнародних зобов'язань України, включаючи фінансове та організаційне забезпечення відповідних заходів.

До суб'єктів *макростратегічного* рівня, окрім Президента, Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, слід віднести й Міністерство закордонних справ України. Відповідно до Закону України «Про дипломатичну службу» [12] МЗС України забезпечує реалізацію основного зовнішньополітичного курсу держави, зокрема й у сфері міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. У розрізі цього, до його основних повноважень належить організація переговорів, підготовка та підписання міжнародних договорів, координація діяльності дипломатичних установ за кордоном, а також комунікація з міжнародними організаціями та компетентними органами інших держав щодо питань правової допомоги, екстрадиції чи передачі засуджених осіб. За відсутності міжнародного договору з відповідною державою, згідно зі ст. 544 КПК України, центральний орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до МЗС для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом [6]. В такий спосіб, МЗС України виступає важливим посередником між Україною і іншими державами, забезпечуючи дипломатичний і правовий супровід міжнародного співробітництва.

Якщо суб'єкти *макрорівня* визначають стратегічні напрями розвитку міжнародного співробітництва, то *спеціалізовані* суб'єкти оперативного (мезо-) рівня забезпечують їх практичне втілення. Їхня діяльність полягає у розгляді та виконанні запитів іноземних держав, проведенні процесуальних та інших дій, організації екстрадиційних процедур, передачі засуджених осіб, забезпеченні виконання міжнародних договорів у кримінальному процесі тощо.

Одними із основних таких суб'єктів є Міністерство юстиції України та Офіс Генерального прокурора. В час-

тині міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні перший є уповноваженим органом, відповідальним за розгляд і забезпечення виконання запитів іноземних держав та міжнародних організацій. Основними завданнями Міністерства є: організація та координація надання міжнародної правової допомоги у кримінальних провадженнях; розгляд та прийняття рішень щодо екстрадиції осіб, які перебувають на території України, або передачі засуджених для відбування покарання в державу їхнього громадянства; забезпечення визнання і виконання на території України вироків судів іноземних держав та міжнародних судових установ; організація взаємодії із Офісом Генерального прокурора, Національною поліцією, Службою безпеки України та іншими органами під час реалізації міжнародних зобов'язань держави. Крім того, Мін'юст забезпечує узгодження національної правової бази з положеннями міжнародних договорів у сфері кримінального процесу, розробляє проекти нормативних актів для виконання ратифікованих конвенцій, а також здійснює моніторинг їх практичної реалізації. Важливою є також функція організації діяльності українських делегацій у міжнародних організаціях та на міжурядових переговорах, зокрема з питань правової допомоги, екстрадиції та передачі засуджених [14].

Серед усіх державних інституцій залучених до реалізації міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, особливе місце посідають окремі правоохоронні органи, оскільки, вони виступають безпосередніми виконавцями запитів, забезпечують проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, здійснюють обмін доказовою інформацією та гарантують дотримання міжнародних стандартів кримінальної юстиції.

На наш погляд, серед правоохоронних органів особливу роль у сфері міжнародного співробітництва відіграє Національна поліція України. Вона є одним із основних виконавців практичних завдань у цій сфері, адже не лише бере участь у виконанні запитів про міжнародну правову допомогу, здійснює взаємодію з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями й забезпечує обмін інформацією, необхідною для проведення розслідувань. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», поліція є центральним органом виконавчої влади, що служить суспільству шляхом захисту прав і свобод людини, протидії злочинності та підтримання публічного порядку. Згідно із ст. 2 зазначеного закону одним із завдань поліції є протидія злочинності, що і передбачає співробітництво з іноземними правоохоронними органами та підрозділами у розслідуванні транснаціональних, а також й інших злочинів, зокрема, міжнародного характеру [15].

Необхідно додати, що після створення у 2015 р. Національної поліції України апарат Укрбюро Інтерполу увійшов до структури її центрального органу управління. Упродовж наступних трьох років цей підрозділ двічі зазнавав реформування, що супроводжувалося оновленням адміністративно-правових актів, які визначали порядок його діяльності. Згідно з п. 32 п. 4 Положення про Національну поліцію саме поліція уповноважена здійснювати представництво України та виконання зобов'язань у межах Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу [8].

Бюро економічної безпеки України (БЕБ) є відносно новим центральним органом виконавчої влади, покликаним забезпечувати захист економічних інтересів держави. Його діяльність зосереджена на аналізі фінансових ризиків, виявленні загроз економічній безпеці та проведенні досудових розслідувань. У міжнародному вимірі бере участь у здійсненні кримінальних проваджень, що стосуються використання іноземних інвестицій, а також налагоджує обмін інформацією з правоохоронними органами інших держав. Така співпраця сприяє викриттю злочинних схем у фінансовій сфері.

ДБР теж є суб'єктом міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні [10], оскільки, його уповноважені особи з метою виконання покладених на них завдань:

- здійснюють на підставах і в порядку, встановлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові, ОРД, слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності ДБР;

- безоплатно одержують в порядку, передбаченому КПК, за письмовими запитами Директора ДБР, його уповноваженого заступника, директорів територіальних управлінь ДБР або їхніх уповноважених заступників інформацію, необхідну у справах про кримінальні правопорушення, що знаходяться у провадженні ДБР, у тому числі з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є органи державної влади або органи місцевого самоврядування, у тому числі інформацію з обмеженим доступом;

- здійснюють співпрацю з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально та морально заохочують осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності ДБР;

- у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створюють інформаційні системи та ведуть оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

- вживають заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, що можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності ДБР, або мають ознаки необґрунтованості та можуть бути стягнуті в дохід держави – в межах компетенції ДБР, провадять діяльність із зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт;

- реалізують інші повноваження, які передбачені Законом України «Про Державне бюро розслідувань» [11].

До того ж слід зазначити, що у 2023-2024 роках ДБР приєдналося до низки міжнародних ініціатив і підписало меморандуми з правоохоронними органами США, Естонії та іншими партнерами, що свідчить про розширення його ролі у міжнародному правовому просторі. Водночас, система суб'єктів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні не обмежується лише органами, що спеціалізуються на розслідуванні корупційних і у сфері службової діяльності кримінальних правопорушень.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [13] до завдань моніторингу належать: забезпечення функціонування єдиної інформаційної системи у сфері фінансового моніторингу; проведення національної оцінки ризиків відмивання коштів; організація обміну даними з правоохоронними та судовими органами; а також міжнародне співробітництво й інформаційний обмін із компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями. Також варто додати, що Державна служба фінансового моніторингу представляє Україну в таких міжнародних інституціях, як Egmont Group та MONEYVAL, що дозволяє інтегрувати українську систему фінансового моніторингу у світову мережу протидії фінансовим злочинам. Саме через цей орган здійснюється комунікація з іноземними партнерами щодо підозрілих транскордонних операцій, що нерідко стають доказами у кримінальних провадженнях [1].

Уряд України офіційно надав згоду на проведення ОЛАФ перевірок та заходів контролю на своїй території

відповідно до процедур, визначених законодавством ЄС, з метою захисту фінансових інтересів Союзу від шахрайства та інших зловживань. Для забезпечення ефективної взаємодії у цій сфері Державна аудиторська служба України виконує функції національної Служби координації боротьби з шахрайством, організовує міжвідомчу співпрацю та контролює використання коштів ЄС. Водночас, Державна служба фінансового моніторингу, діючи в межах законодавчо визначених повноважень, інформує правоохоронні та розвідувальні органи про факти чи підозри шахрайства з коштами ЄС, корупційні правопорушення та інші діяння, що становлять загрозу фінансовим інтересам ЄС [2]. При цьому отримана у ході міжнародного обміну інформація використовується виключно з тією метою, для якої вона була запитана, і лише в рамках умов, визначених відповідним органом, що її надав. Передача таких відомостей іншим суб'єктам або їх використання для адміністративних, слідчих чи судових процедур можливе лише за умови отримання спеціального дозволу іноземного органу. У випадках, коли такого дозволу немає, інформація може бути використана як доказ лише після її витребування через механізми міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні. Таким чином, перевірка матеріалів Держфінмоніторингу в межах кримінальних проваджень та їх подальша «легалізація» для офіційного застосування забезпечується через міжнародне співробітництво, що здійснюється Офісом Генерального прокурора України, НАБУ та Міністерством юстиції відповідно до положень КПК України [9].

Європейський ордер на проведення слідчих дій (ЄОСД) – новий інструмент, який з 2018 року став обов'язковим для більшості країн ЄС (окрім Данії та Ірландії). Його правову основу становить Директива ЄС № 2014/41/EU від 3 квітня 2014 р. ЄОСД передбачає, що запитовані слідчі дії виконуються з такою ж швидкістю та пріоритетністю, як і у внутрішніх провадженнях

(ст. 12 Директиви). Крім того, запроваджено запобіжні механізми проти зловживань, зокрема тест на пропорційність, можливість відмови через ризик порушення прав людини та вимогу застосовувати менш обтяжливі засоби, якщо вони можуть досягти аналогічного результату [17].

Таким чином, ЄОА та ЄОСД демонструють прагнення ЄС до поглиблення взаємної довіри між судовими та правоохоронними органами держав-членів. Однак, на практиці їхнє застосування нерідко стикається з проблемами забезпечення прав і свобод людини.

Висновки. Встановлено, що система суб'єктів міжнародного співробітництва під час кримінального провадження має складну ієрархічну структуру, у межах якої виділено три взаємопов'язані рівні (макро-, мезо- та мікрорівень). До макрорівня належать вищі органи державної влади, що формують політико-правові засади зовнішньої діяльності держави, до мезорівня центральні та спеціалізовані органи, безпосередньо відповідальні за реалізацію міжнародних запитів і координацію правоохоронної взаємодії, а до мікрорівня слідчі (детективи), прокурори, експерти, які здійснюють практичне виконання процесуальних дій у межах міжнародних звернень. Така багаторівнева модель забезпечує узгодженість політичних, дипломатичних і правозастосовних механізмів. Разом із тим, проаналізована практика показує наявність низки проблем координаційного та нормативного характеру, зокрема відсутність єдиного міжвідомчого документа, який би регламентував порядок обміну інформацією, створення спільних слідчих груп і виконання міжнародних доручень. Для підвищення ефективності міжнародного співробітництва запропоновано розробити та затвердити спільну Інструкцію між Міністерством юстиції, Офісом Генерального прокурора, МВС, СБУ та МЗС України, що дозволить уніфікувати процедури, уникнути дублювання функцій і забезпечити узгоджену державну політику у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антикорупційний менеджмент: підручник. Київ, 2020. 680 с.
2. Деякі питання взаємодії з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) та Європейським судом аудиторів (ЕСА) з питань виконання розділу VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та додатків до нього: постанова КМУ від 7 липня 2021 р. № 702 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/702-2021-п#Text>
3. Зуєв В. В. Кримінальні процесуальні гарантії прав особи при міжнародному співробітництві під час кримінального провадження : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2017. 204 с.
4. Комітет Верховної Ради України з питань бюджету. Предмети відання Комітету. URL: http://budget.rada.gov.ua/news/Pro_Komitet/Predmet_vidannya_Komit73956.html
5. Конституція України: Основний Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr/conv#Text>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Погорілко В. Ф. Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. 2-ге вид. Київ : Правова єдність, 2010. 428 с.
8. Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF>
9. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL: [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf). 110-111
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення діяльності Державного бюро розслідувань: Закон України від 03 груд. 2019 р. № 305-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-20#n>
11. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 лист. 2015 р. № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print>
12. Про дипломатичну службу: Закон України від 07 черв. 2018 р. № 2449- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19/print>
13. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06 груд. 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/print>
14. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02 лип. 2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>
15. Про Національну поліцію: Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#doc_info
16. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05 берез. 1998 р. № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
17. Carrera, S.C., Mitsilegas, V., Stefan, M., & Giuffrida, F. (2018). Criminal Justice and Police Cooperation between the EU and the UK after Brexit: Towards a principled and trust-based partnership. CEPS Task Force Reports. pp. 78-79. URL: https://www.ceps.eu/system/files/TFR_EU-UK_Cooperation_Brexit_0.pdf.